

НОВИ САД - На данашњи дан 1912. године, победом Прве српске армије под командом регента Александра Карађорђевића над турском Вардарском армијом Зеки паше, завршена је дводневна Кумановска битка, кључна у Првом балканском рату. Турци су испрва имали више успеха, јер због слабог извиђачког и обавештајног рада српска команда није имала тачан увид у бојни распоред непријатеља, а Прва армија је, у тренутку кад су сукоби отпочели, била доста удаљена од Друге и Треће армије. Главни удар поднела је Дунавска дивизија првог позива пуковника Милоша Божановића, која је имала и најтеже губитке, али и одлучујућу улогу. Посебно се истакао нижи официрски кадар српске војске, захваљујући чијој су самоиницијативи нанесени снажни удари у турски распоред и елитна турска армија се у неред и паници повукла ка Битољу. Тријумф је силно уздигао морал српске војске и народа и био подлога каснијих победа у Првом и Другом балканском, али и у Првом светском рату.

Данас је уторак, 24. октобар, 298. дан 2017. До краја године има 68 дана.

1360 - Енглески краљ Едвард III и француски краљ Жан II Добри, енглески заробљеник након битке код Поатјеа 1356. потписали су у Калеу споразум којим је окончана прва фаза Стогодишњег рата. Француски монарх је принуђен да Енглеској уступи поједине француске територије, а Едвард III се заузврат одрекао полагања права на француски престо.

1601 - Умро је дански астроном Тихо Брахе, који је подигао опсерваторију "Уранијенбург" на острву Хвен и готово две деценије осматрао планете, посебно Марс. Открио је нову звезду у сазвезђу Касиопеје.

1618 - Рођен је могулски цар Аурангзеб, најмлађи син цара Џехана, последњи велики могулски владар Индије, који је том земљом управљао од 1658. до смрти 1707. У рату за наследника трона 1657. кад је тешко оболео његов отац, победио је брата Дара Шикоха и потом приликом крунисања у Делхију узео титулу "аламгира" (освајач света). Владао је сурово и оправдао је титулу, јер је проширио Могулско царство више него ико пре њега, али га је кобно ослабио изнутра, начинивши непријатеље од хинду поданика због покушаја да им наметне ислам.

1632 - Рођен је холандски природњак Антони ван Левенхук, који се, мада по струци књижар, бавио микробиолошким истраживањима и открио до тада непознати свет микроорганизама. Брусећи оптичка сочива, створио је прве једноставне микроскопе, чему је потом посветио доста времена и конструисао је око 400 микроскопа. Резултате истраживања крвних судова, структуре костију, мишића, еритроцита и сперматозоида објављивао је у издањима Лондонског краљевског друштва, чији је био члан.

1648 - Вестфалским миром, који су закључили немачки цар и владари Француске и Шведске, завршен је Тридесетогодишњи рат. Француска је добила од Немачке Алзас, Мец и Тул, Шведска готово целу Померанију, а Немачка је остала подељена на велики број држава. Хабзбурзи су и даље остали немачки (римски) цареви, али с веома ограниченим овлашћењима, ван њихових наследних поседа - аустријских. Призната је независност Швајцарске и Холандије и проглашена равноправност римокатолика и протестаната.

1697 - Аустријски фелдмаршал Еуген Савојски је на челу својих јединица (укупно око 8.500 војника) долином реке Босне доспео до Сарајева које је потом, као значајан турски центар, спалио.

1725 - Умро је италијански композитор Пјетро Алесандро Гаспаре Скарлати, оснивач оперске "напуљске школе". Компонувао је опере и духовну музику.

1793 - У Француској је Национални конвент, под контролом Јакобинаца, усвојио Нови Револуционарни календар. Његовом усвајању највише је допринео Робеспјер, на трагу борбе против хришћанских традиција. Израдио га је Шарл Жилбер Ром, политичар и агроном, иако се ауторство неретко приписује Фабр де Енгландену, песнику који је

измислио називе Месеци. Револуционарни календар имао је 12 месеци, по 30 дана, а сви називи су устројени по разним природним појавама. Кованице су изведене из латинског, француског и грчког језика. Укинуо га је француски цар Наполеон, почевши од 1. јануара 1806. Накратко је поново коришћен током Париске комуне маја 1871.

1795 - Пруска, Аустрија и Русија су извршиле "трећу поделу" Пољске. Она је тада престала да постоји и обновљена је као суверена држава тек 1918. године.

1891 - Рођен је Рафаел Леонидас Трухиљо Молина, који је као амерички штићеник владао Доминиканском републиком од 1930. до 1961. У мају 1961. убијен је из заседе у близини Сиудад Трухиља.

1907 - Умро је српски новинар, писац и политичар Пера Тодоровић, један од оснивача и првака Народне радикалне странке. Тодоровић такође спада и међу најистакнутије појаве српског новинарства уопште. Био је близак вођи српских социјалиста Светозару Марковићу и уређивао је низ листова и часописа, па и социјалистички лист "Рад". Покретач је листова "Самоуправа" и "Радикал", а од 1889. до 1903. издавао је "Мале новине", први информативно-сензационалистички лист у Србији. Био је добровољац у Српско-турском рату 1876. а по његовом завршетку 1878. емигрирао је у Угарску и у Новом Саду је 1878. и 1879. с Лазом Пачуом издавао социјалистички лист "Стража". Потом одлази у Француску, а по повратку у Србију осуђен је на смрт због Тимочке буне коју су 1883. у зајечарском крају подигли радикали, али је помилован. Након измирења с Краљем Миланом залагао се за споразум Радикала и Напредњака, због чега је искључен из странке. У књижевности се највише бавио историјским темама и преводио је Чернишевског. Дела: "Дневник једног добровољца", "Силазак с престола", "Карађорђе".

1913 - Рођен је италијански певач Тито Гоби, оперски баритон светског угледа. Посебно је упамћен по улози у "Тоски" Ђакома Пучинија у којој му је партнер била Марија Калас.

1917 - Немци и Аустријанци су код италијанског градића Капорето (сада Кобарид) у Првом светском рату пробили одбрану италијанске војске и нанели јој тежак пораз. Панично бекство Италијана претворило се у тотално расуло, до тада наизглед, чврсте армије. За 16 дана нападачи су напредовали 110 километара, заробили 293.000 италијанских војника, више од 300 топова и велике залихе ратног материјала.

1944 - Амерички авиони су у Другом светском рату, током велике ваздушно-поморске битке у филипинском заливу Лејте, потопили јапански носач авиона "Мусаши", један од највећих икад изграђених.

1945 - Ступила је на снагу Повеља Уједињених нација, коју је у јуну 1945. у Сан Франциску потписала 51 земља оснивач светске организације, укључујући Југославију.

1945 - У Ослу је стрељан вођа норвешких нациста и председник марионетске владе у Другом светском рату Видкун Квислинг, осуђен због издаје.

1948 - Умро је аустријски композитор Франц Лехар, најзначајнији представник бечке оперете у првој половини 20. в. Дела: оперете "Весела удовица", "Земља смешка", "Гроф од Луксембурга".

1956 - Совјетска војска интервенисала је у Будимпешти, дан по избијању оружане побуне против политике вође мађарских комуниста Мађаша Ракошија.

1957 - Умро је француски модни креатор Кристијан Диор, један од главних "модних диктатора" у свету после Другог светског рата.

1962 - САД су отпочеле блокаду Кубе.

1964 - Британска афричка колонија Северна Родезија стекла је независност под називом Република Замбија, с председником Кенетом Каундом. После акција грађанске непослушности, које је 1962. организовала Каундина Уједињена национална партија независности, британска влада је принуђена да донесе устав Северне Родезије и потом да јој после 73 године колонијалне управе призна пуну независност. До тада она је била саставни део британске колоније Родезија и Њаса (данас Замбија, Зимбабве и Малави).

1974 - Умро је руски виолиниста и диригент Давид Фјодорович Ојстрах, један од највећих мајстора виолине у 20. веку. У родној Одеси завршио је конзерваторијум, а прославио се 1935. наградом на међународном виолинском такмичењу у Варшави и 1937. наградом "Исај" у Бриселу. Био је професор Московског конзерваторијума и с великим успехом је наступао широм света.

1976 - Умро је српски византолог руског порекла Георгије Острогорски, професор Филозофског факултета, члан Српске академије наука и директор њеног Византолошког института. Уживао је огроман углед у свету и сматра се једним од највећих византолога уопште. Највише је изучавао економску и социјалну историју Византије и византијско-српске односе. Уређивао је збирку "Византијски извори за историју народа Југославије" и "Зборник радова Византолошког института". Написао је више од 170 радова. Дела: "Историја Византије", "Серска област после Душанове смрти", "Сеоска пореска општина у Византијском царству X века", "Студије из историје борбе око икона у Византији", "Автократор и самодржац", "Византијске катастарске књиге", "Пронија", "Проблеми из историје византијског сељаштва", "О историји имунитета у Византији", "О византијској аристократији".

1990 - У Тирани је почео састанак министара иностраних послова балканских земаља на којем је разматрано унапређење сарадње Албаније, Бугарске, Грчке, Југославије, Румуније и Турске. Створена је повољнија атмосфера за развој односа и решавање спорова и проблема на Југоистоку Европе, али никакав конкретан договор није постигнут.

1991 - У Сарајеву је прва Скупштина српског народа у Босни и Херцеговини нагласила потребу српског народа да одлучује о својој судбини, као и његово право на самоопредељење, што је била последица прегласавања Срба од стране муслимана и Хрвата у скупштини БиХ, противно уставу те републике. Скупштина је именовала комисију за плебисцит, одржан двадесетак дана касније, а за првог председника Скупштине изабран је Момчило Крајишник.

1997 - Војна хунта Сијера Леонеа пристала је, под међународним притиском, да легално изабрани председник те афричке земље Ахмад Теџану Кабах, преузме власт.

2001 - У америчком нападу на авганистанску престоницу Кабул убијена су 22 припадника терористичке организације пакистанских исламиста

"Харакат-ул-муџахедин", милитантне групације која настоји да оконча владавину Њу Делхија у северној индијској провинцији Кашмир.

2005 - Умрла је Роза Паркс, прва црнкиња која се 1955. године усудила да прекрши тадашње расне законе на југу САД, у савезној држави Алабама, одбивши да уступи белцу место у аутобусу. То је довело до рађања покрета за права црних Американаца.

2007 - Умро је српски карикатуриста, новинар и публициста Павле Паја Станковић. Радио је или сарађивао у више београдских редакција - "Политици експрес", "Вечерњим новостима", "Дуги", недељнику "Фудбал" и у Радио Београду а у последње време у Радио Зајечару.

(Танјуг)